

**КРИТЕРІЇ, ПОКАЗНИКИ ТА РІВНІ СФОРМОВАНОСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ
МАЙБУТНІХ ТЕХНІКІВ – ТЕХНОЛОГІВ З ТЕХНОЛОГІЇ ХАРЧУВАННЯ В ОСВІТНЬОМУ
ПРОЦЕСІ КОЛЕДЖУ**

[You revived my Ukraine!]. Drohobych, 71p. [in Ukrainian].

10. Sowiak, R. Yu. (2006). *Try khory na slova Ivana Franka* [Three choirs on the words of Ivan Franko]. Drohobych: Prosvit, p. 42. [in Ukrainian].

11. Tainel, E. Yu. (2007). *Teoriia i praktyka zahalnoho muzychnoho vykhovannia za metodom vidnosnoi solmizatsii* [Theory and practice of general music education method relative Solmization]. Lviv: Vydavnychiy tsentr LNU Publ., p. 175. [in Ukrainian].

12. Filonenko, L. Yu. & Sowiak, R. Yu. (2006). *Malovidomi khorovi tvory Romana Soviaka na virshi Ivana Franka* [Little-known choral works on poems

Roman Sovyak Franko]. Drohobych: Prosvit. pp. 3–5. [in Ukrainian].

13. Filts, B. Yu. (2008). Narodna kapela “Beskyd”. “Oi nema to, yak v Beskydi...” Do 45-richchia Narodnoho cholovicho khoru “Beskyd” (Eds.). Hushovatyi P., Kuleshko Ya., Sowiak R. & Shalata M., Drohobych: Surma Publ. pp. 38–40. [in Ukrainian].

14. Shalata, M. Yu. & Sowiak, R. Yu. (1992). *Pisenna muza Romana Soviaka* [Song muse Roman Sovyak]. Drohobych. pp.3–4. [in Ukrainian].

15. Iatskiv, O. Yu. & Sowiak, R. Yu. (2005). *Pro Zbirnyk patriotychnykh pisen. Sowiak R. Zrodylys my z velykoi hodyny* [R. Sovyak born; we have a large hours]. Drohobych: Kolo, p.5. [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 27.03.2017

УДК 377.6

Ольга Яковчук, викладач автотранспортного коледжу
ДВНЗ “Криворізький національний університет”

**КРИТЕРІЇ, ПОКАЗНИКИ ТА РІВНІ СФОРМОВАНОСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ
КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ТЕХНІКІВ – ТЕХНОЛОГІВ З ТЕХНОЛОГІЇ
ХАРЧУВАННЯ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ КОЛЕДЖУ**

У статті розкриваються критерії сформованості професійної компетентності майбутніх техніків – технологів з технології харчування в освітньому процесі коледжу. Обґрунтовано ефективність та дієвість гносеологічного, мотиваційно-ціннісного, професійно-діяльнісного та особистісного критеріїв задля позитивної динаміки формування професійної компетентності майбутніх техніків – технологів з технології харчування при вивченні хімічних дисциплін. Для всіх критеріїв визначено показники та рівні. Показана роль окремих показників та рівнів сформованості професійної компетентності майбутніх фахівців.

Ключові слова: професійна компетентність, освітній процес, критерії, показники, рівні сформованості професійної компетентності майбутніх техніків, – технологів з технології харчування.

Літ. 11.

Ольга Яковчук, преподаватель автотранспортного коледжу
ГВУЗ “Криворожский национальный университет”

**КРИТЕРИИ, ПОКАЗАТЕЛИ И УРОВНИ СФОРМИРОВАННОСТИ
ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ КОМПЕТЕНТНОСТИ БУДУЩИХ ТЕХНИКОВ – ТЕХНОЛОГОВ
ТЕХНОЛОГИИ ПИТАНИЯ В ОБРАЗОВАТЕЛЬНОМ ПРОЦЕССЕ КОЛЛЕДЖА**

В статье раскрываются критерии сформированности профессиональной компетентности будущих техников – технологов технологии питания в образовательном процессе колледжа. Рассматриваются эффективность и действенность гносеологического, мотивационно-ценностного, профессионально-деятельностного и личностного критериев как факторов позитивной динамики формирования профессиональной компетентности будущих техников – технологов технологии питания при изучении химических дисциплин. Показана роль отдельных критериев, а также их показателей для формирования профессиональной компетентности будущих специалистов.

Ключевые слова: профессиональная компетентность, образовательный процесс, критерии, показатели, уровни сформированности профессиональной компетентности будущих техников, – технологов из технологии питания.

Olha Yakovchuck, Lecturer of the Motor Transport College of Higher Educational Establishment
“Kryviy Rih National University”

**THE CRITERIA, INDICATORS AND LEVELS OF FORMATION OF PROFESSIONAL
COMPETENCE OF FUTURE TECHNICIANS IN FOOD TECHNOLOGY IN THE
EDUCATIONAL PROCESS OF COLLEGE**

КРИТЕРІЇ, ПОКАЗНИКИ ТА РІВНІ СФОРМОВАНOSTІ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ТЕХНІКІВ – ТЕХНОЛОГІВ З ТЕХНОЛОГІЇ ХАРЧУВАННЯ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ КОЛЕДЖУ

The article deals with the criteria of formation of professional competence of future technicians in food technology in the educational process of college. The author pays the particular attention to the effectiveness and efficiency of the epistemological and motivational value, the professional activity and the personal criteria of the positive dynamics of formation of professional competence of future technicians in food technology during the study of chemical disciplines. The indicators and levels are identified for all criteria. The article determines the role of specific indicators and levels.

Declaration of rudiments. The formation of highly qualified specialists, competitive on the labour market is a prerequisite for the entry of Ukraine into the European educational space. The modern standards of education define the new requirements for competence of future technologists of food processing. The modernization of education in Ukraine provides the revision of the existing industry standards and determines the necessity of introduction the new ones. The updating of the content of education is impossible without constructing a model of the basic professional competence of specialist, which allows the future technologist of food processing to apply the acquired knowledge skillfully, to approach creatively to the solving of production problems, to have a high level of general education. In this regard, the importance in modern pedagogical literature is given to professional competence. The “professional competence” is a purposeful process of education and formation of professional knowledge and skills in order to gain the skills necessary to perform the certain types of work. The research is concerned with the criteria of formation of professional competence of future technicians in food technology in the educational process of college.

Keywords: a professional competence, an educational process, criteria, the indicators, the levels of formation of professional competence of future technicians in food technology.

Постановка проблеми. Зміни ринку праці визначають нові вимоги до рівня знань, умінь та навичок майбутніх фахівців, їх конкурентоспроможності, мобільності, адаптивності. При цьому вирішальну роль відіграє професійна компетентність техніків – технологів з технології харчування, яка залежить від багатьох факторів. Саме вони визначають якість підготовки майбутніх фахівців, їх готовність до виконання виробничих функцій та завдань професійної діяльності, саморозвитку, самореалізації, активної життєвої позиції. Формування професійної компетентності майбутніх техніків – технологів з технології харчування пов'язано з науковим обґрунтуванням та впровадженням в освітній процес моделі цього педагогічного явища. Побудова такої моделі можлива за умови створення діагностичного інструментарію критеріїв, показників та рівнів сформованості професійної компетентності майбутніх фахівців. Це надасть можливість майбутнім фахівцям не лише оволодіти знаннями, вміннями та навичками, але й реалізувати їх в умовах майбутньої професійної діяльності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У науковій літературі питанню критеріїв, показників та рівнів сформованості професійної компетентності фахівців присвячені праці багатьох дослідників (В. Беспалька, І. Блощинського, І. Булах, А. Галімова, Г. Лапіної, П. Сікорського, С. Кримського, та ін.).

Мета статті – вивчення різних наукових підходів до проблеми характеристики критеріїв, показників та рівнів сформованості професійної компетентності фахівців. На основі теоретичного

аналізу наукової літератури встановити критерії, показники, рівні сформованості професійної компетентності техніків – технологів з технології харчування при вивченні хімічних дисциплін.

Виклад основного матеріалу дослідження. Основне завдання освітньої підготовки техніків – технологів з технології харчування – формування їх професійної компетентності. Оцінка результативності цього процесу складається з комплексу діагностичного інструментарію, який включає критерії, показники та рівні ефективності формування професійної компетентності майбутніх техніків – технологів з технології харчування при вивченні хімічних дисциплін. Наявність інструментарію щодо визначення сформованості професійної компетентності майбутніх техніків – технологів з технології харчування дозволяє встановити зв'язок між загальнотеоретичними знанням та конкретною педагогічною ситуацією, створити умови для особистісного розвитку майбутніх фахівців, підібрати оптимальні форми, засоби та методи реалізації їх освітньої діяльності.

Проаналізуємо значення терміну “критерій” в науковій літературі. У перекладі з грецької “критерій” – ознака, підстава, оцінка чого – небудь. У енциклопедичній та словниковій літературі “критерій” визначено, як “ознаку, на основі якої дається оцінка явища, процесу, дії” [7, 163] “підставу для оцінки або класифікації чогось” [2, 628], “визначення або класифікація чогось” [6, 527]. Тобто, цей термін тлумачиться як оцінка явища чи процесу, що досліджується.

Дослідник В. Беспалько, І. Блощинський під критерієм розуміють окремих узагальнених

КРИТЕРІЇ, ПОКАЗНИКИ ТА РІВНІ СФОРМОВАНOSTІ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ТЕХНІКІВ – ТЕХНОЛОГІВ З ТЕХНОЛОГІЇ ХАРЧУВАННЯ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ КОЛЕДЖУ

показник, що характеризує якість явища, його параметри чи характеристики [1, 137; 3, 75]. Інші науковці (В.П. Мануйлов, А.В. Галімов) вважають критерій ознакою, на основі якої здійснюється оцінка, відображається сутність або класифікація якого – небудь явища, процесу, діяльності.

Варто погодитись з думкою П. Сікорського, який, стверджує, що оцінка рівня сформованості компетентності фахівців має бути закладена в критеріях, які не повинні зводитися, лише до сукупності знань, вмінь чи навичок. Об'єктивне оцінювання рівня сформованості компетентності фахівців також має включати навички виконання практичних дій, досвід творчої, пошукової діяльності, мотивацію до виконання завдань, емоційно – ціннісне ставлення до процесів та явищ [8, 5]. Слушною також є думка Д. Чернілевського, який зазначає, що професійна компетентність майбутнього фахівця визначається рівнем освіти, досвіду, мотивацією, індивідуальними здібностями людини, її мотивованим прагненням до безперервної самоосвіти та самовдосконаленням, творчим і відповідальним ставленням до справи [10, 116]. Проаналізувавши вищевикладене у контексті нашого дослідження зазначимо, що у сучасній педагогічній літературі існують різні погляди науковців щодо оцінки критеріїв сформованості компетентності майбутніх фахівців. Вважаємо, що під критерієм варто розуміти якісні характеристики, параметри процесу чи явища. Критерії сформованості професійної компетентності техніків – технологів з технології харчування слід розуміти як багатоаспектне явище, оцінку фактичного рівня їх професійної компетентності відповідно до вимог державних стандартів та освітньо-кваліфікаційної характеристики майбутніх фахівців цього профілю.

Рекомендації Ради Європи з питань освіти свідчать, що оцінка компетентності майбутніх фахівців повинна здійснюватись з використанням критеріїв, показників, правил, які слід застосовувати системно. Підтвердження цієї думки знаходимо у працях багатьох сучасних дослідників. Так, науковці Л. Васецька, О. Резван, Л. Шовкун вважають, що критерії, визначені без врахування показників будуть хибними та необ'єктивними. Дослідниця С. Вітер зазначає, що оцінка компетентності має ґрунтуватися на об'єктивних критеріях і показниках, відповідно до специфіки цього педагогічного явища [5, 3]. На думку В. П. Беспалька, освітня діяльність потребує “критеріїв, які дозволяють встановлювати якісні показники тих чи інших результатів діяльності” [1, 35]. Ряд дослідників

(А. Батаршев, С. Гречко, В. Комеліна, Д. Крилов, С. Лаврентьєв). Під показником розуміють складову частину критерію, визначеність або рівень його сформованості.

Погоджуючись із думкою зазначених вище науковців вважаємо, що ефективність формування професійної компетентності майбутніх техніків – технологів з технології харчування при вивченні хімічних дисциплін залежить не тільки від розробки критеріїв, але й від їх показників. У нашому дослідженні цю дефініцію будемо розглядати як прояв, якісну сформованість або конкретне вираження критерію.

Проаналізуємо критерії сформованості професійної компетентності фахівців різних профілів у сучасній педагогічній літературі. Педагоги В. Болотов та В. Серіков вважають професійну компетентність фахівців складною взаємодією професійних та особистісних характеристик. До критеріїв її сформованості вони відносять когнітивний (знаннєвий), діяльнісно-практичний (діяльнісний) та особистісний [4, 10].

Критеріями сформованості професійної компетентності майбутніх економістів С. Вітер вважає: мотиваційно-ціннісний (система мотивів особистості до вибору фаху, усвідомлення змісту майбутньої професійної діяльності, бажання вдосконалювати рівень власної підготовки), когнітивно-пізнавальний (володіння теоретичними знаннями), діяльнісно-практичний (дієвість знань, здатність застосовувати теоретичні знання для розв'язання різноманітних фахових завдань, наявність практичного досвіду особистості, рівень володіння інформаційними технологіями та технічними засобами), особистісно-професійний (прояв професійно значущих якостей особистості, що набуваються в процесі навчання, прагнення майбутніх фахівців до підвищення рівня власної компетентності та самоудосконалення, здібності до аналітичного, логічного мислення, уважність, швидкість запам'ятовування інформації, самооцінка) [5, 5].

Дослідниця С. Скворцова вирізняє наступні критерії професійної компетентності майбутніх фахівців: професійно-діяльнісний (спроможність знаходити, обробляти та систематизувати інформацію, вирішувати типові задачі майбутньої виробничої діяльності, готовність до застосування теоретичних знань на практиці); комунікативний (володіння понятійним апаратом та термінологією, використання вербальних та невербальних засобів передачі інформації), особистісний (прагнення особистості до творчого пошуку, самоудосконалення) [9, 93 – 94].

КРИТЕРІЇ, ПОКАЗНИКИ ТА РІВНІ СФОРМОВАНОСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ТЕХНІКІВ – ТЕХНОЛОГІВ З ТЕХНОЛОГІЇ ХАРЧУВАННЯ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ КОЛЕДЖУ

Критеріями професійної компетентності майбутніх інженерів – фахівців цивільного захисту А. Хрипунова вважає мотиваційний, когнітивний, діяльнісний та рефлексійний. Під мотиваційним критерієм науковець розуміє сформованість професійно значущих особистісних якостей, сукупність мотиваційних та ціннісних орієнтацій та наявність мотивів, розуміння доцільності професійної діяльності. Під когнітивним – обсяг, систематичність та рівень засвоєння знань. Діяльнісний компонент, на думку дослідниці, передбачає сформованість у майбутніх фахівців управлінських та організаційно-виконавських вмій. Рефлексійний критерій сформованості професійної компетентності майбутніх фахівців передбачає здатність до самопізнання, самоаналізу, самооцінки, активного саморозвитку [11, 324 – 237].

Як бачимо, серед сучасних науковців відсутня єдність думок, щодо визначення критеріїв та показників сформованості професійної компетентності фахівців. Аналіз педагогічної літератури дав змогу виділити вимоги, що висуваються сучасними дослідниками до критеріїв сформованості професійної компетентності майбутніх фахівців: соціальна цінність, відповідність вимогам ринку праці, відображення закономірностей функціонування педагогічного виявлення його показників, явища, оцінка стану розвитку за рівнями.

На основі аналізу педагогічної літератури, освітньо-кваліфікаційної програми, освітньо-кваліфікаційної характеристики підготовки техніків – технологів з технології харчування, бесід з викладачами коледжів та власного педагогічного досвіду, нами було виділено систему критеріїв та показників, за яких процес формування професійної компетентності техніків – технологів з технології харчування при вивченні хімічних дисциплін буде ефективним та дієвим. На нашу думку такими критеріями є гносеологічний, мотиваційно-ціннісний, професійно-діяльнісний та особистісний. Показниками гносеологічного критерію вважаємо: бажання до вивчення хімічних дисциплін, сукупність загальнотеоретичних знань з органічної, неорганічної, фізикоїдної, аналітичної, біохімії, здатність до аналізу, синтезу, узагальнення та структурування навчального матеріалу, розуміння сутності хімічних явищ і процесів, обсяг, якість та міцність знань з хімічних дисциплін.

До основних показників мотиваційно-ціннісного критерію відносимо: розуміння змісту, соціальної значущості та пріоритетів майбутньої професійної діяльності, сформованість внутрішніх

мотивів для вивчення хімічних дисциплін; прагнення до самоосвіти, самоудосконалення власних знань та вмій; наявність пізнавального інтересу до вивчення органічної, неорганічної, аналітичної, фізичної і колоїдної, біохімії.

Серед показників професійно-діяльнісного критерію розглядаємо: здатність до застосування теоретичних знань на практиці, володіння сукупністю професійних вмій та навичок, здатність до самооцінки, самоконтролю та самоаналізу результатів власної діяльності, оволодіння методами та способами розв'язання складних виробничих завдань.

До показників особистісного критерію відносимо сформованість професійно значущих якостей особистості, що впливають на результативність діяльності майбутніх техніків – технологів з технології харчування, прагнення до творчості, самоудосконалення, ступінь наполегливості та відповідальності.

Прояв цих показників пов'язаний з рівнем сформованості зазначених вище критеріїв професійної компетентності. У нашому дослідженні виділяємо чотири рівні стану сформованості професійної компетентності майбутніх техніків – технологів з технології харчування: елементарний, репродуктивний, продуктивний та творчий.

Елементарний рівень характеризується значною пасивністю техніків – технологів з технології харчування до засвоєння теоретичних знань, відсутністю мотивації до вивчення складного матеріалу з хімічних дисциплін, слабкою сформованістю професійно значущих якостей особистості. Репродуктивний рівень професійної компетентності майбутніх фахівців відзначається початковим осмисленням хімічних процесів, законів, явищ, частковим прагненням особистості до саморозвитку та самовдосконалення, розбіжностями між бажанням до виконання професійних дій чи трудових операцій та ступенем сформованості вмій та навичок хімічного аналізу сировини, напівфабрикатів, готової харчової продукції. Продуктивний рівень характеризується достатньою сформованістю теоретичних знань з хімічних дисциплін, високим рівнем мотивації до вивчення органічної, неорганічної, аналітичної, фізичної і колоїдної, біохімії. Досягнення творчого рівня можливе за умов застосування педагогічних умов, що сприяють ефективному формуванню різних складових професійної компетентності майбутніх техніків – технологів з технології харчування. Серед цих умов відзначимо ігрові технології навчання та їх елементи (при вивченні складного

КРИТЕРІЇ, ПОКАЗНИКИ ТА РІВНІ СФОРМОВАНОСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ТЕХНІКІВ – ТЕХНОЛОГІВ З ТЕХНОЛОГІЇ ХАРЧУВАННЯ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ КОЛЕДЖУ

навчального матеріалу), включення проблемно-пошукових завдань до лабораторних та практичних занять з різних хімічних дисциплін, застосування міжпредметних зв'язків для розвитку позитивної мотивації майбутніх фахівців.

Висновок. Таким чином, у результаті аналізу наукової літератури, освітньо-професійної програми, освітньо-кваліфікаційної характеристики техніків – технологів з технології харчування та власного досвіду викладання хімічних дисциплін нами був виділений діагностичний інструментарій сформованості професійної компетентності майбутніх фахівців.

Критеріями сформованості професійної компетентності майбутніх техніків – технологів з технології харчування визначено гносеологічний, мотиваційно-ціннісний, професійно-діяльнісний та особистісний. Серед рівні стану сформованості професійної компетентності майбутніх фахівців визначено: елементарний, репродуктивний, продуктивний та творчий. Ці критерії та рівні забезпечують спрямованість освітнього процесу при вивченні хімічних дисциплін на ефективне формування професійної компетентності майбутніх техніків – технологів з технології харчування.

ЛІТЕРАТУРА

1. Беспалько В. П. Программированное обучение / В. П. Беспалько. – М., 1970. – 299 с.
2. Білодід І.К., Бурачок А.А. та ін. Словник української мови: у 11 т. – Т. 4. (І-М) – К.: Наук. думка, 1973. – 840 с.
3. Блощинський І. Г. Обґрунтування критеріїв і показників ефективності процесу формування адекватної самооцінки курсантів у навчальному процесі ВВЗО / І. Г. Блощинський // Наукові записки. – Вінниця: ВАТ “Вінблдрукарня”, 2001. – Вип. 4. – С. 74–76.
4. Болотов В.А., Сериков В.В. Компетентностная модель: от идеи к образовательной программе // Педагогика. – 2003. – № 10. – С. 8–14.
5. Вітер С. А. Критерії, показники та рівні сформованості економічної компетентності молодших спеціалістів [Електронний ресурс] / С.А. Вітер // Теорія та методика управління освітою. – 2013. – № 10. – Режим доступу: <http://tme.umo.edu.ua/docs/10/2.pdf>
6. Новий тлумачний словник української мови: 200 000 слів: В 3 т. / уклад.: В. Яременко, О. Сліпушко. пос. для студентів вузів.– М.: Логос, 2001. – 926 с.
7. Професійна освіта: словник: навч. пос. / [уклад. С.У. Гончаренко та ін.; ред. Н. Г. Ничкало]. – К.: Вища шк., 2000. – 149 с.
8. Сікорський П. До проблеми визначення критеріїв педагогічного оцінювання / П. Сікорський,

С. Сікорський // Рідна школа. – 2001. – № 8. – С. 3–6.

9. Скворцова С.О. Професійна компетентність вчителя: зміст поняття / С.О.Скворцова // Наука і освіта. – 2009. – № 4. – С. 93–94.

10. Чернілевський Д. В. Педагогіка та психологія вищої школи: навч. посіб. для студ. ВНЗ / Д.В. Чернілевський, М. Л. Томчук. – Вінниця: Вінниц. соц.-екон. ін-т Ун-ту “Україна”, 2006. – 102 с.

11. Хрипунова А.Л. Формування енергоекологічної компетентності у фахівців технічного спрямування // Педагогічні науки. А.Л. Хрипунова – Збірник наукових праць. – Суми – 2007. – С. 324–329.

REFERENCES

1. Bospalko, V. P. (1970). *Programmirovanoie obuchenie* [Programmed course]. Moscow, 299 p. [in Russian].
2. Bilodid, I.K. & Buriachok, A.A., et al. (1973). *Slovnnyk ukraïnskoi movy: u 11 t.* [Ukrainian language dictionary in 11 volumes.]. Vol.4, (I-M), Kyiv: Nauk. dumka, 840 p. [in Ukrainian].
3. Bloshchynskiy, I. H. (2001). *Obgruntuvannia kryteriiv i pokaznykiv efektyvnosti protsesu formuvannia adekvatnoi samoocinky kursantiv u navchalnomu protsesi VVZO* [Justification of criteria and indicators of efficiency of process of formation of an adequate self-esteem of students in the learning process of Higher military educational institution]. *Naukovi zapysky* [Proceedings]. Vinnytsia: VAT “Vinobldrukarnia”, Vol.4, pp. 74–76. [in Ukrainian].
4. Bolotov V.A. & Serikov V.V. (2003). *Kompetentnostnaya model: ot idei k obrazovatelnoy programme* [A model of competence: from the idea to the educational program]. *Pedagogika* [Pedagogics]. No. 10, pp. 8–14. [in Russian].
5. Viter, S. A. (2013). *Kryterii, pokaznyky ta rivni sformovanosti ekonomichnoi kompetentnosti molodshykh spetsialistiv* [Criteria, indicators and levels of formation of economic competence of junior specialists]. *Teoriia ta metodyka upravlinnia osvitoiu* [Theory and methodology of education management]. No. 10, available at: <http://tme.umo.edu.ua/docs/10/2.pdf> [in Ukrainian].
6. Yaremenko, V. & Slipushko, O. (Ed.). (2001). *Novyi tлумachnyi slovnnyk ukraïnskoi movy: 200 000 sliv: V 3 t.* [New explanatory dictionary of the Ukrainian language: 200 000 words: in 3 vol.]. Manual for graduate students. Moscow: Lohos, 926 p. [in Ukrainian].
7. Honcharenko, S.U. & Nychkalo, N.H. (Ed.). (2000). *Profesiina osvita: slovnnyk: navch. pos.* [Professional education: dictionary: tutorial]. Kyiv: Vyshcha shk., 149 p. [in Ukrainian].
8. Sikorskyi, P. & Sikorskyi, S. (2001). *Do problemy vyznachennia kryteriiv pedahohichnoho otsiniuvannia* [The problem of defining the criteria of educational assessment]. *Ridna shkola* [Native school]. No. 8, pp. 3–6. [in Ukrainian].
9. Skvortsova, S.O. (2009). *Profesiina kompetentnist vchytelia: zmist poniattia* [Professional competence of a teacher: the concept of definition]. *Nauka i osvita*

ЕКСТРАЛІНГВІСТИЧНІ ФАКТОРИ ВИВЧЕННЯ УСНОГО АНГЛІЙСЬКОГО МОВЛЕННЯ

[Science and education]. No. 4, pp. 93–94. [in Ukrainian].

10. Chernilevskiy, D. V. & Tomchuk, M. L. (2006). *Pedahohika ta psykholohiia vyshchoi shko ly: navch. posib. dlia stud. VNZ* [Pedagogy and psychology of higher school: manual for graduate students]. Vinnytsia: Vinnytsia Institute of Economics and Social Sciences –

structural unit of Open International University of Human Development “Ukraine”, 102 p. [in Ukrainian].

11. Khrypunova, A.L. (2007). *Formuvannia enerhoekolohichnoi kompetentnosti u fakhivtsiv tekhnichnoho spriamuvannia* [The formation of energy and environmental competence of technicians]. The Pedagogical sciences. Sumy, pp. 324–329. [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 20.05.2017

УДК 811.111'271(07)

Світлана Кльось, викладач кафедри практики англійської мови
Мар'яна Ковцуняк, викладач кафедри практики англійської мови
Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка

ЕКСТРАЛІНГВІСТИЧНІ ФАКТОРИ ВИВЧЕННЯ УСНОГО АНГЛІЙСЬКОГО МОВЛЕННЯ

У статті проаналізовано практичну основу для вивчення усного англійського мовлення з урахуванням широкого спектру екстралінгвістичних факторів. Особливу увагу зосереджено на системі завдань для розвитку говоріння як активного, так і пасивного. Відібрано навчальні тексти з метою закріплення матеріалу, а також проаналізовано підходи до введення та вивчення англійських фонем з опорою на темперамент людини.

Ключові слова: англійське мовлення, екстралінгвістичні фактори, говоріння, звукова будова мови, фонема, експресивність мовця, темперамент, механізм вимови.

Рис. 2. Літ. 12.

Светлана Кльось, преподаватель кафедры практики английского языка
Марьяна Ковцуняк, преподаватель кафедры практики английского языка
Дрогобычского государственного педагогического университета имени Ивана Франко

ЕКСТРАЛІНГВІСТИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ ИЗУЧЕНИЯ УСТНОЙ АНГЛИЙСКОЙ РЕЧИ

В статье проанализировано практическую основу для изучения устной английской речи с учетом широкого спектра экстралингвистических факторов. Особое внимание сосредоточено на системе заданий, основанных на развитие говорения как активного, так и пассивного. Отобрано учебные тексты с целью закрепления материала, а также проанализировано подходы к введению и изучению английских фонем с опорой на темперамент человека.

Ключевые слова: английская речь, говорение, экстралингвистические факторы, звуковой строй языка, фонема, экспрессивность говорящего, темперамент, механизм произношения.

Svitlana Klios, lecturer at the English practice department
Mariana Kovtsuniak, lecturer at the English practice department
Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University

EXTRALINGUISTIC FACTORS OF STUDING ENGLISH SPEECH

The article scrutinizes a practical background for English speech study, taking into account a wide variety of extra linguistic factors. A special attention is paid to a system of tasks provided to develop both active and passive speech. The tutorial texts are chosen to practice the material, much attention is paid to the techniques provided to introduce and study English phonemes based on the character of a person.

The term “extra linguistics” originates from the English words “linguistics” and “entior” that means “inner linguistics”. The following four definitions are suggested: 1) science studying those language aspects which are directly associated with functioning of a person within his/her society; 2) inner linguistics; 3) branch of linguistics dealing with those extra linguistic aspects which are connected with the development and existence of the language as a means of thinking and communication; 4) branch of linguistics studying the factors connected with the language extension.

The individual peculiarities of a person’s pronunciation such as pauses, laughing, coughing, crying and breathing are considered to be the extra linguistic factors.

When studying English as the second foreign language one should pay attention to the tempo, speed of